

Податкова політика України в контексті її впливу на розвиток малого підприємництва

Постановка проблеми в загальному вигляді, зв'язок з науковим та практичним завданням. В умовах економічної кризи та задля виходу з неї, першочерговим завданням є скорочення безробіття, забезпечення зростання виробництва, зниження рівня інфляції та досягнення стабільного стану економіки. На наш погляд для досягнення цих цілей необхідна виважена податкова політика, яка буде спрямована на стимулювання розвитку суб'єктів господарювання, а зокрема малого підприємництва, що є локомотивом в економічно розвинених країнах. Така політика надасть можливість стабілізувати економіку, подолати спад виробництва, завдяки звільненню сил ринку, зменшити безробіття, забезпечити стабільні і поступово зростаючі надходження до бюджету. Податкова політика, як складова економічної політики, насправді є єднальним ланцюгом між іншими елементами і здатна корегувати соціально-економічні проблеми, інфляційні процеси, здійснювати вплив на концентрацію виробництва, структурні зрушення в економіці країни. Вона досить вагомо впливає на діяльність та поведінку платників податків, а її виваженість та ефективність в значній мірі визначає подальший розвиток держави та малого підприємництва зокрема.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених питань. Проблемою впливу податкової політики на розвиток малого підприємництва займалися такі вітчизняні вчені як : Варналій З.С., Соколовська А.М., Крисоватий А.І, Юрій С.І., Моряк Т.П., але досі ця проблема не є урегульованою і потребує подальшого дослідження, залишаючись досить актуальним питанням сьогодення.

Загальна мета. Мета статті наступна – проаналізувати теоретичні основи податкової політики і з'ясувати її вплив на розвиток малого підприємництва в Україні.

Викладення основного матеріалу, обґрунтування отриманих результатів. Податкова політика, особливо в сфері малого підприємництва, відіграє важливу роль в інституційних змінах економіки, вона досить вагомо впливає на формування конкурентоспроможного підприємства яке є основою ринкової економіки; надає поштовх, чи навпаки гальмує підприємницьку активність, рівень безробіття в країні.

Щодо визначення поняття „податкова політика” то не зважаючи на безліч існуючих трактувань воно й досі залишається предметом дискусій багатьох науковців і потребує уточнення. Василик О.Д. характеризує податкову політику як „ сукупність заходів держави в сфері побудови податкової системи і мобілізації податків до бюджету”[1, с.36]. Цим самим він залишає без уваги такий уразливий сектор економіки, як мале підприємництво і необхідність його стимулювання та підтримки. Деякі інші визначення дають Крисоватий А.І, С.І. Юрій і Й.М. Бескид розглядаючи її як „діяльність держави в сфері запровадження, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів до централізованих фондів грошових ресурсів ”[2, с.58] [3, с.46], але на жаль ідея залишається така ж. Найбільш прийнятним та повним на наш погляд є визначення, що надає Соколовська А.М., розглядаючи сучасну податкову політику як таку, що „полягає у встановленні і зміні елементів податкової системи (різновидів податків, ставок, структури податкової системи, суб'єктів, об'єктів оподаткування, податкової бази, пільг тощо) для забезпечення надходжень до бюджету, достатніх для виконання державою покладених на неї функцій і стимулювання економічного зростання ” [4, с.35].

Аналізуючи перелічені визначення просліджуються такі характерні особливості – це забезпечення достатніх надходжень до бюджету, а також стимулювання економічного зростання (саме вони визначають роль податкової політики в системі управління). На підставі вище згаданих трактувань доцільно дати таке визначення цього терміну:

Податкова політика держави – система дій держави з приводу встановлення, правового регламентування, забезпечення достатніх для виконання функцій держави надходжень до бюджету та цільових фондів, від оподаткування юридичних і фізичних осіб, з одночасним стимулюванням їх ділової активності та економічного зростання.

До 1997р. року вона була спрямована на максимальне вилучення доходів господарюючих суб'єктів, що позбавляло їх стимулів до виробництва та бажання інвестування коштів. Проведення такої політики, призвело до того що підприємства втрачали оборотні кошти і, як наслідок, можливість відновлення матеріальних ресурсів, що безпосередньо спонукало до згорання виробництва, або приховування прибутку від оподаткування.

Надмірне оподаткування виробників призводить до згорання їх ділової активності, переходу до тіньової економіки, швидкої монополізації ринків та цінового масштабування [5, с.20].

Так Закон України «Про оподаткування доходів підприємств і організацій», який було прийнято у лютому 1992 року став важливим кроком у стимулюванні розвитку малого підприємництва на першому етапі ринкових перетворень. Ним були передбачені пільги малим підприємствам у сфері промисловості, сільського господарства та будівництва. Однак, уже з другої половини 1992-1993 рр. в становленні і розвитку малого бізнесу з'явилися негативні тенденції. Темпи зростання цього сектора різко знизилися, малий бізнес вже не був зацікавленим у розширенні своєї діяльності, особливо в сфері матеріального виробництва. Це обумовлювалося, в свою чергу, зміною державної податкової політики. Так починаючи з кінця 1992 р. було створено податкову модель з величезним ПДВ, який став обчислюватися як податок з обороту, що спричинив значний стрибок цін. Замість податку на прибуток було введено податок на дохід, започатковано акцизи і мита. Відміна в цей період відрахувань у Фонд соціального захисту населення та стабілізаційного податку зумовили введення високих ставок нарахувань на зарплату. Однак, такі високі проценти відрахувань негативно впливали на ділову активність, і незабаром їх було скорочено, хоча вони і надалі залишалися досить високими.

У 1995 році було запроваджено дещо нову податкову систему. Замість податку на дохід було введено податок на прибуток юридичних осіб зі ставкою 30%. ПДВ зменшено з 28% до 20%. Однак це не призвело до суттєвого послаблення податкового пресу, оскільки почали стрімко підвищуватися інші непрямі податки - акцизи і мита, а також податок на землю. Крім того, зростали відрахування у найрізноманітніші фонди, а їх кількість невпинно збільшувалася. Малим підприємствам стало абсолютно не вигідно працювати.

З 1 січня 1995 року згідно Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» малі підприємства оподатковувалися на загальних підставах, єдиних для всіх суб'єктів ринкової економіки, що стало для них досить важким випробуванням у порівнянні з великими та середніми підприємствами.

У цілому 1991-1996 рр. можна характеризувати як період становлення податкової системи України, і достатньо важкі часи для розвитку малого підприємництва, бо ж податкова політика України щодо малого підприємництва залишалася наджорсткою.

Серед ряду законів, дія яких скерована на розвиток малого бізнесу в Україні, особливої уваги заслуговує Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва», який запроваджено в дію з 1 січня 1999 року, Закон «Про фіксований сільськогосподарський податок», від 17 грудня 1998 року – спрощує систему обліку і звітності для сільськогосподарських підприємств, Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19 жовтня 2000 року. З їх прийняттям сектор малого підприємництва починає бурхливо розвиватися, але зростаючий податковий тягар, як результат змін в законодавстві знову починає заганяти підприємство до тіні. І не останню роль тут відіграє існуючий Закон України «Про державне пенсійне забезпечення» згідно з яким суб'єкти малого підприємства, які використовують спрощені режими оподаткування повинні окремо сплачувати внески до фондів.

Існуючий досвід оподаткування беззаперечно свідчить про хибність політики надмірного оподаткування тих, хто виробляє національний продукт. Але не зважаючи на це ситуація що назріла сьогодні, в часи світової фінансово-

економічної кризи, де в чому нагадує минулі часи, а саме - держава не звертає уваги на проблеми розвитку та оподаткування суб'єктів господарювання, точніше малого підприємництва і цим самим починає заганяти бізнес до тіні, що призводить до зменшення макроекономічних показників та податкових надходжень до бюджету. В силу політичних обставин, що склалися в країні, методу спроб та помилок які використовується керівництвом держави замість науково обгрунтованих підходів, досить плачевно виглядає розвиток суб'єктів малого підприємництва. А слід нагадати, що за кордоном, в економічно розвинених країнах цей сектор економіки посідає досить вагоме місце і не зайвим було б повернути увагу до цього сектору і в Україні.

Висновки і перспективи подальших розробок. Створюючи певну податкову політику, держава впливає на зростання чи спад підприємницької активності, умови розвитку галузей економіки, соціальну політику, кон'юнктуру ринку, шляхом зменшення або збільшення податкових надходжень до бюджету, тарифів, ставок, форм оподаткування, бази звільнення від оподаткування окремих територій чи галузей економіки. І якщо наприкінці минулого тисячоліття податкова політика в більшій мірі була направлена на формування бюджету, то на сьогодні має активно регулювати соціально-економічні процеси в країні з огляду на досить складну ситуацію в світі і зокрема в Україні. Реформування податкової політики у сфері малого підприємництва – питання, яке об'єктивно назріло, його розв'язання є нагальним і не може відкладатися. А втілити його можливо, перш за все, усунувши головні негативні риси податкової політики : багаторазове оподаткування, відсутність Закону «Про спрощену систему оподаткування», не відповідаючі дійсності ставки податків і фіскальний характер податкової системи, надмірна кількість необгрунтованих і відсутність необхідних податкових пільг, наявність великої кількості прямих і непрямих податків, позабюджетних фондів, виключення двозначності та різночитання у тлумаченні нормативних актів і таке інше.

Податкова політика держави має бути спрямована на стимулювання економічного росту та активізацію ринкового механізму шляхом підтримки

малого підприємництва, надання йому безпосередніх пільг при першій реєстрації та подальшому супроводженні їх ділової активності на протязі хоча б 2 років. Мається на увазі звільнення від оподаткування і надання допомоги у веденні бізнесу на такий досить нетривалий час, але якщо після пройденого часу підприємство перереєструється або ліквідується до нього мають бути застосовані фінансова, адміністративна чи карна відповідальність в залежності від розмірів недонадходжень до бюджету за цей пільговий період. Тобто мають бути бар'єри для недобросовісних платників і шахраїв та виважений контроль. В той же час така пільга надасть можливість підняти культуру ведення бізнесу, зменшити кількість безробітних, дати новий поштовх у розвитку малого підприємництва як необхідної ланки і сходинки, через котру має пройти, майже, кожен майбутній власник середнього та великого підприємства. Це має бути перехідний етап розвитку підприємництва в державі.

Зупинити спад, стабілізувати виробництво та сприяти його розширенню неможливо без зниження податкового тиску для суб'єктів малого підприємництва, що і є напрямком подальших досліджень.

Література

1. Піхоцький В. Сучасні вимоги до реформування податкової системи в Україні / В. Піхоцький // Економіст. – 2002. - № 11. – С.20 – 23.
2. Василик О. Д. Податкова система України: навч. посіб. / О. Д. Василик. - К.: ВАТ "поліграфкнига", 2004. – 478 с.
3. Крисоватий А. І. Податкова система : навч.посіб. / А. І.Крисоватий, О.М.Десятник. - Тернопіль: Карт – бланш, 2004. – 331 с.
4. Юрій С. І . Бюджетна система України: навч.посіб. / С.І .Юрій , Й. М.Бескид. - К.: НІОС, 2000. – 400 с.
5. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні / А. М. Соколовська // Розбудова держави. - 1998. - № 9/10. - с. 34-40.